

ویژگی‌های کتاب‌های آموزشی

دینی

(دوره‌های آموزش ابتدایی، راهنمایی و متوسطه)

مجموعه راهنماهای تولید کتاب‌های آموزشی - ۲۷

ویژگی‌های کتاب‌های

آموزشی دینی

(دوره‌های ابتدایی، راهنمایی و متوسطه)

راهنمای تولید کتاب‌های آموزشی برای

ناشران، نویسندگان و معلمان مؤلف

سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

دفتر انتشارات کمک‌آموزشی

بهار ۸۷

مقدمه

با ورود به هزاره‌ی سوم میلادی، پیشرفت‌ها و تجربیات نوین آموزشی، این امکان را فراهم ساخته است که سخن گهربار پیامبر اسلام (ص)، «زگهواره تا گور دانش بجوی»، یا به عبارت دیگر «یادگیری مادام‌العمر»، مصداق عملی یابد. امروزه یادگیری به زمان حضور در مدرسه محدود نمی‌شود، بلکه همان‌طور که در گزارش کمیسیون بین‌المللی درباره‌ی آموزش برای قرن بیست و یکم با عنوان «یادگیری، گنج درون» (۱۹۹۵، Dolors) بیان شده است، یادگیری تمام جنبه‌های حیات انسان را دربرمی‌گیرد. تحقق چنین امر خطیری بدون بازاندیشی، بازسازی ساختارها و بازآفرینی مؤلفه‌های نظام آموزشی و زیرساخت‌های آن، بعید می‌نماید.

یکی از مهم‌ترین و رایج‌ترین منابع تحقق یادگیری مؤثر و پایدار در کشورمان، کتاب‌های آموزشی هستند. یادگیری اطلاعات از طریق کتاب، علیرغم گسترش اینترنت همچنان اهمیت خود را حفظ کرده است. (گانیه وریس، ترجمه‌ی مهجور، ۱۳۷۸).

کتاب‌های آموزشی توانسته‌اند، در کنار ابزار پیچیده و سریع توسعه یافته‌ی رسانه‌ای در سراسر نظام‌های آموزشی جهان همچنان اهمیت خود را حفظ کنند و به تحقق یادگیری در سطوح مختلف فراگیران پردازند.

در حال حاضر، «سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وزارت آموزش و پرورش»، به عنوان یکی از مؤسسات بزرگ علمی فرهنگی و آموزشی کشور، در امر پژوهش، برنامه‌ریزی، تولید و ارزشیابی کتاب‌های آموزشی نقش عمده‌ای دارد. این سازمان، علاوه بر ساماندهی امور تولید و نشر کتاب‌های آموزشی، وظیفه‌ی راهنمایی و جهت‌دهی به دست‌اندرکاران

امور چاپ و نشر، در راستای تولید کتاب‌های آموزشی مناسب و مورد نیاز نسل دانش‌آموزی، اولیاء، معلمان و کارشناسان آموزشی سراسر کشور را برعهده دارد. آنچه در مجموعه‌ی حاضر فراهم شده است، تلاشی مقدماتی برای نیل به این مقصد می‌باشد. امیدواریم با نظرات ارشادی و اصلاحی کلیه‌ی صاحب‌نظران امر تعلیم و تربیت، در گام‌های بعدی، این تلاش‌ها کامل‌تر شوند و به سمت تحقق هدف‌های متعالی و آرمانی نظام آموزشی کشور پیش روند.

دفتر انتشارات کمک آموزشی

مبانی تعلیم و تربیت دینی

۱. نسبت دین و انسان

فلسفه‌ی بعثت انبیاء مبنای هر برنامه‌ی آموزشی در تعلیم و تربیت دینی است که در آن، نسبت دین با انسان مشخص می‌شود. براساس آموزه‌های دینی، جهان هستی هدفمند است و تمام موجودات با توجه به نوع و هدف خلقتشان هدایت می‌شوند [طه/ ۵]. انسان نیز به عنوان یکی از موجودات عالم هستی، به حرکتی قانونمند و حساب شده در زندگی خود نیازمند است [آل عمران/ ۱۶۴]. البته شیوه‌ی هدایت انسان با توجه به ویژگی‌های خلقتش، از سایر موجودات متفاوت و به شیوه‌ی «ارائه‌ی طریق» است که در قالب دین بیان شده است.

در واقع دین، هم غایت انسان را نشان می‌دهد و هم راه رسیدن به آن را معرفی می‌کند و هدف از فرو فرستادن کتاب نیز، همین هدایت است. [اسراء/ ۹، نحل/ ۸۹، انعام/ ۹۱ و...]، و متعلق آن «صراط مستقیم» می‌باشد. [حمد/ ۶، توبه/ ۲۱۳].

بعد از آمدن دین، وظیفه‌ی آدمی آن است که بدان ایمان آورد، بر طریق آن قدم بردارد و در مسیر آن بکوشد، شروط لازم برای کسب هدایت را به دست آورد [بقره/ ۲، عنکبوت/ ۶۹، شورا/ ۱۳ و...] و موانع این طریق را از پیش پا بردارد، [اعراف/ ۳۰، نحل/ ۳۶، بقره/ ۱۷۰ و ۱۷۱ و...].

۲. رابطه‌ی عقل، ایمان و عمل

«قرآن کریم»، تعلیم کتاب و حکمت را از وظایف پیامبران می‌داند، و در شیوه‌ی هدایتی خود، علاوه بر دعوت به تفکر و تعقل، شرایطی را برای بهره‌مندی درست از آن برمی‌شمرد که عموماً به احوال قلب مربوط می‌شوند. «عقل»، چراغی در دست قلب است که آن را روشن می‌کند و صراط مستقیم و هدایت را می‌بیند یا خاموش نگه می‌دارد، و «عمل»

ثمره‌ی تسلیم قلب و تعلقش به زیبایی‌ها و صراط مستقیم است. به همین دلیل، قرآن کریم گاه تعقل را به قلب نسبت می‌دهد [حج/ ۴۶] و نیز به همین دلیل، عموم عوامل کمک کننده به تعقل و موانع آن (مثل تقوا)، از سنخ امور قلبی‌اند و یا اعمال و رفتاری هستند که حجاب قلب شده‌اند و نرمی و لطافت و حق‌پذیری آن را به سختی و قساوت تبدیل کرده‌اند. در واقع قلب، کندوی حقیقت وجود آدمی است که نه از جنبه‌ی ادراکی جداست و نه از جنبه‌های عاطفی و احساسی. قلب محل تلاقی جنبه‌های متفاوت وجود انسان است. شناخت و اعتقاد، حب و بغض، عواطف و احساسات، خلیات و مکنونات، همه و همه با قلب نسبتی دارند. بر این اساس، هدایت که همان ایمان است، در قلب تحقق می‌یابد و اگر ایمان حاصل شود، عمل هم می‌آید و لازمه‌ی ایمان، عمل است. در حالی که شناخت ضرورتاً به عمل منجر نمی‌شود. بنابراین هدایت باید در دو عرصه‌ی وجود آدمی صورت گیرد: ۱. دستگاه ادراکی و عقلی؛ ۲. قلب و دل.

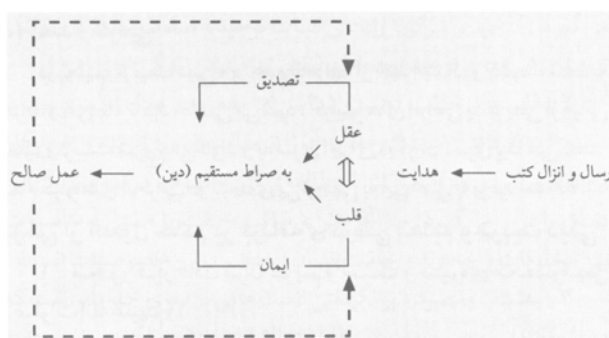
تعلیم و تربیت در عرصه‌ی دوم، یعنی قلب و دل، بسیار مهم‌تر و مشکل‌تر است. گرچه بدون هدایت در عرصه‌ی اول، هدایت دوم به طور صحیح شکل نخواهد گرفت. توقف در عرصه‌ی اول چه بسا به پیدایش عالم متهتک بینجامد و بی‌توجهی به آن، شاید به پرورش جاهل متنسک منتهی شود. (قطع ظهری اثنان، عالم متهتک و جاهل متنسک).

میان شناخت، ایمان و عمل رابطه‌ی متقابل وجود دارد. عمل، از یک سو ثمره‌ی ایمان است و از سوی دیگر تثبیت‌کننده‌ی آن. بنابراین، تعلیم و تربیت دینی عبارت است از: «هدایت انسان به سوی ایمان به خدا، معاد و سایر حقایق دینی و عمل به دستورات الهی برای رسیدن به هدف و غایت زندگی.»

دین‌داری ترکیب ایمان و عمل، و قدم گذاشتن در راهی است که خداوند برای به فعلیت رساندن استعدادهای انسان، از طریق رسولان خود ابلاغ کرده است. این راه همه‌ی ابعاد نظری، قلبی، جوانحی و جوارحی وجود ما را در برمی‌گیرد. از این‌رو، تعلیم و تربیت دینی صرفاً بیان محتوای دین و استدلال بر صحت آن‌ها نیست (آموزش متکی بر اقتناع عقلی و فکری) بلکه، راهنمایی برای ایجاد حب و شوق و کمک در انجام عمل صالح را نیز شامل می‌شود. در تعلیم و تربیت دینی، هم به نیازهای فطری و ثابت مخاطبان و هم به نیازهای روز و فوری آن‌ها که برخاسته از اقتضائات فرهنگی و اجتماعی است، توجه می‌شود (تعادل بین موضوع محوری و دانش‌آموز محوری).

با توجه به آن‌چه گذشت، سیر تعلیم و تربیت دینی (هدایت) این‌گونه

ترسیم می‌شود:

اصول تعلیم و تربیت دینی

الف) توجه به تفکر عقلی

تفکر عقلی، اصلی مبنایی در تعلیم و تربیت دینی است. در آموزه‌های دینی، عقل حجت باطنی شمرده شده است. امری که خود ذاتاً نمی‌تواند ساختاری خطاپذیر داشته باشد و دارای معیارهای کلی و مبنایی است که میزان پذیرش دین قرار می‌گیرد و صحت آن را اثبات می‌کند. از سوی دیگر، به دین مراجعه می‌کند و براساس معیارهای دینی و هدایت‌های آن، به تبیین احکام می‌پردازد.

ب) جمع‌گرایی عقل و عرفان

فرد عارف در عرفان اسلامی، با بهره‌گیری کامل و درست از عقل، از ظواهر و بواطن قرآن کریم و سنت و سیره، طریقه‌ی سلوک و راه کمال و رشد را مشخص می‌کند و ضمن التزام عملی به ظاهر شرع و احکام و تکالیف آن و تبعیت از سیره‌ی معصومین (علیهم‌السلام) بر مبنای عشق به خدا و حب به او، به تزکیه و تهذیب نفس می‌پردازد. در تعلیم و تربیت دینی، در عین استفاده از عقل و استدلال، از رابطه‌ی میان خالق و بنده کمک گرفته می‌شود تا حلاوت محبت و شوق دیدار، با استحکام و انسجام عقلی قرین گردد و با دو بال عقل و عشق، پر کشیدن در آسمان رشد و کمال محقق شود.

ج) زیبایی‌گرایی

زیبایی‌گرایی در تمام ابعاد بزرگ‌ترین کتاب تعلیم و تربیت (کتاب تشریح) تجلی یافته است؛ همان‌گونه که در کتاب تکوین این امر ظهور و

بروز کامل دارد. از همین رو، به کارگیری صحیح همه‌ی انواع و ابعاد هنر در تعلیم و تربیت دینی ضرورت دارد.

(د) اعتدال‌گرایی

در تعلیم و تربیت دینی، بر عدم انحراف از خط اعتدال و کشیده شدن به افراط و تفریط، تأکید خاصی می‌شود. گرایش‌های افراطی یا تفریطی از میانی تعلیم و تربیت شروع می‌شوند و به سوی اجزای دیگر آن تسری پیدا می‌کنند. تمام گزاره‌های انحرافی در نتیجه‌ی بی‌توجهی به این اصل به وجود آمده‌اند.

برخی از اصول حاکم بر برنامه‌ی درسی تعلیم و تربیت دینی

۱. محور قرار دادن قرآن کریم و سنت و سیره‌ی معصومین (صلوات‌الله علیهم)؛
۲. توجه به رویکردهای جدید در تعلیم و تربیت، با هدف روزآمدن شدن برنامه و استفاده از دانش روز؛
۳. رعایت توازن در پرورش روحیه‌ی تعبد، تعقل و تعلق قلبی؛
۴. ایجاد شور و شوق برای یادگیری در مخاطب؛
۵. فراهم کردن فرصت تأمل با خود؛
۶. برقراری ارتباط و تعامل میان مباحث نظری و عملی؛
۷. ترسیم سیمای معقول و زیبا از دین؛
۸. سمت دادن به آموزش در جهت وحدت اسلامی؛
۹. تقویت غیب باوری در دانش‌آموزان؛
۱۰. توجه به توانایی‌ها و محدودیت‌های رشد در دوره‌های تحصیلی گوناگون؛
۱۱. استفاده از روش آموزش فعال؛

۱۲. توجه به هنر برای ترسیم چهره‌ای زیبا از دین؛
۱۳. توجه به زبان و ادبیات خاص دوره‌ی تحصیلی؛
۱۴. تقویت احساس نیاز به دین؛
۱۵. بهره‌گیری از دستاوردهای عالمان دینی؛
۱۶. توجه به اهداف ویژه‌ی دختران و پسران.

موضوعات اصلی در آموزش دینی در جهان‌بینی اسلام

۱. خدائشناسی: منظور مطالعه درباره‌ی وجودی است که منشأ جهان هستی و واجد همه‌ی کمالات است. هم‌چنین منزله از هرگونه عیب و نقص و بی‌نیاز و مستقل از همه‌ی موجودات است. وجود او به غیر نیازمند نیست، ولی همه به او محتاج‌اند. در این مقوله، چنین موضوعاتی مورد بحث قرار می‌گیرند: توحید و شرک، راه‌های اثبات توحید، صفات خداوند، مراتب توحید و شرک، و توحید اجتماعی (نقش توحید در زندگی اجتماعی).

۲. فلسفه‌ی خلقت (هستی‌شناسی): مقصود، علت آفرینش جهان هستی (مخلوقات) است که عقل، آن را از مقایسه‌ی بین آفریده و آفریدگار و رابطه‌ی آن دو انتزاع می‌کند. مطالعه‌ی این مفهوم، موضوعاتی از این دست را دربر می‌گیرد: راز آفرینش، مراتب خلقت یا هستی، مناسبات بین مخلوقات و خداوند، خلقت انسان و هدف آن، و خصوصیات انسان.

۳. بعثت: مقصود، برانگیختن انسان‌هایی از سوی خداوند است که در اثر تکامل روحی و معنوی، قابلیت ارتباط با عالم ملکوت و مجردات را یافته‌اند. هدف از بعثت، هدایت انسان، آموزش راه سعادت به او، گسترش

عدالت در جامعه، بشارت و انذار مردم، تعالی اخلاق در زمینه‌های فردی و اجتماعی و ایجاد زمینه برای پیشرفت تمدن است. در این مقوله، درباره‌ی چنین موضوعاتی بحث می‌شود: چرایی و چگونگی بعثت انبیا، پیامبران الهی در جوامع گوناگون، مقایسه‌ی ادیان، خاتمیت پیامبری و علت آن، وجوه اعجاز قرآن، ابزارهای هدایت انسان، امامت، مهدویت، حکومت در دوران غیبت، و انسان مطلوب و جامعه‌ی مطلوب از نظر انبیا.

۴. معاد: مقصود، آگاهی از رابطه‌ی این جهان با عالم پس از مرگ، و نیز چگونگی زندگی انسان در جهان دیگر با توجه به اعمال و سرنوشت غایی انسان و جهان خلقت است. در این مقوله، چنین موضوعاتی به بحث گذاشته می‌شوند: دنیا و آخرت و رابطه‌ی این دو، بقای روح، عالم پس از مرگ، قیامت، سرنوشت نهایی جهان، و نحوه‌ی زندگی در عالم برزخ و قیامت.

۵. اخلاقیات: مجموعه‌ی بایدها و نبایدهای رفتاری که از مناسبات بین افراد گفت‌وگو می‌کنند و متأثر از اصول بنیادین دینی هستند. موضوعات آن عبارت‌اند از: مفهوم اخلاق، معیار فعل اخلاقی، صفات اخلاقی، رابطه‌ی دین و اخلاق، نظام‌های اخلاقی، الگوهای اخلاقی، روش‌های آموزش اخلاق و موانع بازدارنده در تعالی اخلاق.

۶. احکام دین: مجموعه‌ی تکالیف و دستورهایی است که از سوی خداوند درباره‌ی پرستش خدا و حقوق و تکالیف افراد نسبت به یکدیگر و رابطه‌ی انسان با طبیعت صادر شده‌اند. در این مقوله، چنین موضوعاتی مورد بحث قرار می‌گیرند: ۱. احکام عبادی نظیر: احکام نماز، روزه، خمس

و...؛ ۲. احکام معاملاتی نظیر: احکام خرید و فروش، طلاق، دیه، رهن، اجاره، ارث و...

۷. آداب و مراسم دینی و ایام مقدس: مقصود، انجام مراسم دینی در زمان‌ها و مکان‌های خاص، در ارتباط با خدا، اولیای دین و یا افراد دینی دیگر (آداب اجتماعی) است. موضوعات آن عبارت‌اند از: تولد پیامبر و ائمه‌ی اطهار، روزهای شهادت، اعیاد دینی، آداب زیارت، و آداب اجتماعی، نظیر دستوراتی که درخصوص ازدواج یا وفات مسلمانان داده شده‌اند [غروی‌ان و غلامی، ۱۳۷۵: ۱۵، ۸۵، ۱۹۳، ۲۲۶ و ۲۶۳].

اهداف کلی آموزش دینی در دوره‌ی ابتدایی

قلمرو شناختی

اهداف	موضوع
<p>۱. آشنایی با صفات خداوند، از طریق نعمت‌های بی‌شمار او نظیر: مهربانی، بخشندگی، دانایی، یگانگی و بی‌همتایی</p> <p>۲. آشنایی با دعا به عنوان راه گفت‌وگو با خداوند، و نحوه‌ی بیان خواسته‌های ما از او</p> <p>۳. آشنایی با برخی دعا‌های قرآنی و دعا‌های معصومین علیهم‌السلام (در پایه‌های چهارم و پنجم)</p>	خداشناسی
<p>۱. آشنایی با پیامبران بزرگ الهی (حضرت نوح، حضرت ابراهیم، حضرت موسی، حضرت عیسی، و حضرت محمد «ص»)</p> <p>۲. آشنایی با پیامبر اسلام و نمونه‌هایی از اخلاق و رفتار آن حضرت با کودکان، خویشان و مردم</p> <p>۳. آشنایی با مفهوم نبوت به عنوان یکی از اصول دین (در پایه‌ی پنجم)</p>	پیامبری
<p>۱. آشنایی با اهل بیت پیامبر و ائمه‌ی اطهار، به عنوان بهترین انسان‌ها</p> <p>۲. آشنایی با امام زمان (ع) و برخی از ویژگی‌های زندگی آن حضرت بعد از ظهور و کارهای ایشان برای سعادت مردم جهان</p> <p>۳. آشنایی با مفهوم امامت (در پایه‌ی پنجم)</p> <p>۴. آشنایی با نمونه‌هایی از مهربانی‌های امام زمان (ع) نسبت به مردم (در پایه‌ی پنجم)</p>	امامت
<p>۱. آشنایی با جهان آخرت (بهشت و دوزخ)، به عنوان محل پاداش اعمال انسان</p> <p>۲. آشنایی با چگونگی ثبت اعمال ما</p> <p>۳. درک رابطه‌ی بین زندگی سخاوتمند در آخرت و اعمال ما در دنیا (در پایه‌ی پنجم)</p> <p>۴. آشنایی با مفهوم معاد به عنوان یکی از اصول دین (در پایه‌ی پنجم)</p>	جهان آخرت
<p>۱. آشنایی با قرآن کریم و معانی برخی از آیات</p> <p>۲. آشنایی با قرآن به عنوان کتاب دینی مسلمانان (در پایه‌ی پنجم)</p>	قرآن کریم کتاب خدا

اهداف کلی آموزش دینی در دوره‌ی ابتدایی

ادامه قلمرو شناختی

اهداف	موضوع
<p>۱. آشنایی با برخی از آداب اسلامی (سلام کردن، خوردن و آشامیدن و پاکیزه بودن)</p> <p>۲. آشنایی با حجاب اسلامی</p> <p>۳. درک ضرورت احترام به پدر و مادر و معلم</p> <p>۴. آشنایی با وظایف یک مسلمان در برابر خویشان، دوستان و همسایگان (در پایه‌ی چهارم)</p> <p>۵. آشنایی با ویژگی‌های دوست خوب</p> <p>۶. آشنایی با زیان‌های برخی از رفتارهای ناپسند (بدگویی، تهمت، خبرچینی، مستخره کردن دیگران و اسراف)</p> <p>۷. آشنایی با اهمیت برنامه‌ریزی در زندگی (فردی و گروهی)</p>	آداب و اخلاق اسلامی
<p>۱. آشنایی با نماز و آداب آن (وضو گرفتن، اذان، اوقات نماز و خواندن نماز دو رکعتی)</p> <p>۲. آشنایی با معنای تکلیف</p> <p>۳. آشنایی با مفهوم روزه و برخی از احکام آن</p> <p>۴. آشنایی با نماز جماعت، نماز آیات و برخی از احکام نماز (در پایه‌ی چهارم)</p> <p>۵. آشنایی با غسل جمعه و نماز جمعه (در پایه‌ی پنجم)</p> <p>۶. آشنایی با مفهوم مال حلال و حرام، و امر به معروف و نهی از منکر و مصادیق آن</p>	احکام
<p>۱. آشنایی با روزهای مقدس: نیمه‌ی شعبان، عید مبعث، عیدفطر، عید غدیر، روز تولد پیامبر اکرم (ص)، روز ولادت و شهادت ائمه (ع)</p> <p>۲. آشنایی با برخی از آداب و مراسم زیارت (در پایه‌ی چهارم)</p> <p>۳. آشنایی با مراسم مربوط به بزرگداشت پیروزی انقلاب اسلامی ایران.</p>	مراسم اسلامی
<p>۱. آشنایی با پیامبران، ائمه‌ی اطهار و زنان بزرگ دینی (حضرت زهرا، حضرت خدیجه، حضرت زینب و حضرت مریم)</p> <p>۲. آشنایی با رهبر انقلاب اسلامی ایران حضرت امام خمینی (در پایه‌ی پنجم)، به عنوان یکی بزرگ‌ترین پیروان پیامبر و ائمه (ع)</p>	شخصیت‌های مقدس
<p>۱. آگاهی از نیاز به شناخت خدا، پیامبران و ائمه</p> <p>۲. آگاهی از سایر نیازها (بهداشت، استفاده از نعمت‌های خدا، دوستی با دیگران و درس گرفتن از ائمه)</p>	خودشناسی (نیازهای دینی ما)

اهداف کلی آموزش دینی در دوره‌ی ابتدایی

قلمرو عاطفی

اهداف	موضوع
۱. علاقه به خداوند و بیان برخی از صفات خداوند ۲. علاقه به دعا کردن و درخواست کمک از خداوند ۳. شکرگزاری از خداوند ۴. علاقه به استفاده از دعاهای کوتاه قرآنی	خداشناسی
۱. علاقه به پیامبران بزرگ اسلامی ۲. علاقه به پیامبر اسلام	پیامبری
۱. علاقه به ائمه‌ی اطهار و انسان‌های خوب ۲. علاقه به اهل بیت پیامبر ۳. علاقه به حضرت زهرا (س) ۴. علاقه به امام زمان (عج) و درخواست دعا از خداوند برای ظهور ایشان	امامت
۱. علاقه به جهان آخرت، عالم بهشت و فرشتگان و مکانی که پیامبران خدا و انسان‌های خوب زندگی می‌کنند. ۲. علاقه به انجام کارهای خوب و دوری از انجام کارهایی که خدا دوست ندارد	جهان آخرت
۱. توجه به دستورات خدا در قرآن ۲. علاقه به خواندن قرآن و حفظ کردن سوره‌های کوچک آن	قرآن کریم کتاب خدا
۱. علاقه به انجام کارهای خوب، نظیر: سلام کردن، پاکیزه بودن، اذیت نکردن دیگران، رعایت حجاب، کمک به دیگران، و مسخره نکردن بچه‌ها ۲. قدردانی از پدر، مادر، معلم و افرادی که به وی کمک می‌کنند ۳. دوری از اسراف ۴. دوستی با افراد خوب ۵. دوستی با افراد فامیل و احترام به همسایگان ۶. توجه به پاکیزگی محیط زندگی (خانه، مدرسه، کوچه و خیابان)	آداب و اخلاق اسلامی

اهداف کلی آموزش دینی در دوره‌ی ابتدایی

ادامه قلمرو عاطفی

اهداف	موضوع
۱. علاقه به خواندن نماز ۲. توجه به اذان و نحوه‌ی اذان گفتن ۳. علاقه به گرفتن روزه و خواندن نماز آیات (به ویژه برای دختران) ۴. رعایت حجاب در کوچه و خیابان ۵. دوری از مال حرام ۶. تشویق افراد هم‌سن و سال به کارهای خوب و دوری از انجام کار زشت	احکام
۱. علاقه‌مندی به شرکت در جشن‌های مربوط به تولد پیامبر اسلام، تولد امام زمان، روز مبعث، عید غدیر و روزهای ولادت سایر ائمه‌ی اطهار و روز ولادت حضرت زهرا ۲. علاقه‌مندی به شرکت در جشن تکلیف (ویژه‌ی دختران) ۳. علاقه به امام حسین (ع) و شرکت در مراسم عاشورا ۴. علاقه‌مندی به شرکت در جشن بزرگداشت انقلاب اسلامی ایران	مراسم اسلامی
۱. علاقه به پیامبران و ائمه‌ی اطهار ۲. احساس علاقه و محبت به حضرت زهرا، حضرت خدیجه، حضرت مریم و زنان نیکوکار ۳. علاقه به امام خمینی	شخصیت‌های مقدس
۱. علاقه به خداوند و درخواست کمک از او در همه حال ۲. قدردانی از خداوند به خاطر نعمت‌های او ۳. علاقه به پیامبر و ائمه و توجه به دستورات آن‌ها و گرفتن درس از زندگی آن‌ها ۴. توجه به پیامد کارهای خوب و بد در زندگی ما ۵. دوستی با هم‌سالان	خودشناسی (نیازهای دینی ما)

اهداف کلی آموزش دینی در دوره‌ی ابتدایی

قلمرو کنشی (رفتار و عمل)

اهداف	موضوع
۱. تشکر و سپاس از خداوند در مقابل نعمت‌های او ۲. بیان خواسته‌ها و آرزوها در قالب دعا‌های ساده ۳. تلاش در بهره‌گیری از دعا برای گفت‌وگو با خداوند ۴. ستایش از خداوند	خداشناسی
۱. ادای احترام به پیامبران بزرگ الهی (حضرت نوح، حضرت ابراهیم، حضرت موسی، حضرت عیسی و پیامبر اسلام حضرت محمد (ص)) ۲. الگوگرفتن از اخلاق و رفتار پیامبر اسلام (ص)	پیامبری
۱. ادای احترام به اهل بیت پیامبر (ص) و امامان بزرگوار ۲. ادای احترام به امام دوازدهم، حضرت مهدی (ع) ۳. تلاش در الگو گرفتن از زندگی امامان (ع) و حضرت زهرا(س)	امامت
۱. تلاش در انجام کارهای نیک برای وارد شدن به بهشت ۲. دوری از انجام کارهای ناپسند	جهان آخرت
۱. تلاش برای آشنایی بیشتر با پیام‌های قرآنی ۲. تلاش برای فهم بهتر پیام‌های قرآنی (در پایه‌ی پنجم)	قرآن کریم
۱. رعایت آداب معاشرت ۲. رعایت دستورات دین در خوردن و آشامیدن ۳. رعایت حجاب و پوشش اسلامی ۴. ادای احترام به پدر، مادر و معلم ۵. پرهیز از آلوده کردن محیط زیست ۶. کمک به دیگران ۷. رعایت نظم و ترتیب در کارهای روزانه ۸. انجام وضو و تیمم به نحو صحیح	آداب و اخلاق اسلامی

اهداف کلی آموزش دینی در دوره‌ی ابتدایی

ادامه قلمرو کنشی (رفتار و عمل)

اهداف	موضوع
۱. خواندن نماز دورکعتی به شیوه‌ی درست (در پایه‌ی دوم) ۲. خواندن نماز سه رکعتی به شیوه‌ی صحیح ۳. خواندن نماز چهاررکعتی به شیوه‌ی درست (در پایه‌ی سوم) ۴. خواندن نمازهای روزانه به طور مرتب (به‌ویژه برای دختران) ۵. تمرین برای روزه گرفتن در ماه رمضان ۶. شرکت در مراسم نماز جماعت ۷. خواندن نماز آیات به شکل صحیح (در پایه‌ی چهارم) ۸. دوری از مال حرام ۹. امر به معروف و نهی از منکر ۱۰. انجام غسل جمعه	احکام اسلام
۱. الگو گرفتن از زندگی حضرت زینب، حضرت خدیجه، حضرت زهرا و حضرت مریم ۲. الگو گرفتن از زندگی حضرت امام خمینی (پایه‌گذار انقلاب اسلامی ایران)	شخصیت‌های دینی
۱. انجام کارهای خوب، با هدف کسب رضایت خداوند ۲. آشنایی با اعمال لازم برای کودک خوب بودن	خودشناسی

اهداف کلی آموزش دینی در دوره‌ی راهنمایی تحصیلی

قلمرو شناخت

اهداف	موضوع
۱. آشنایی با ارج و محبوبیت انسان نزد خدا ۲. آشنایی با برخی از توانمندی‌ها و کاستی‌های خود ۳. آشنایی با معنای ارزش زندگی و اغتنام فرصت	انسان (رهرو کیستم؟)
۱. شناخت جهان به عنوان آیه و مخلوق خداوند ۲. آشنایی با جهان خلقت، به عنوان بستر رشد و سازندگی انسان	ظرف (در کجا هستیم؟)
۱. آشنایی با نیاز آدمی به راهنمایی از جانب خداوند ۲. آشنایی با پیامبر و امامان، به عنوان راهنمایان بزرگ انسان ۳. آشنایی با قرآن کریم به عنوان منشور هدایت انسان ۴. آشنایی با وظایف مسلمانان در عصر غیبت ۵. آشنایی با بعضی از اسوه‌های بزرگ دینی	راهنما (با کدامین راهنما در مسیر قدم بردارم؟)
۱. آشنایی با ضرورت برنامه‌ی زندگی و بایسته‌ها و شایسته‌های آن ۲. آشنایی با دین اسلام، به عنوان بهترین و کامل‌ترین راه و برنامه‌ی زندگی ۳. آشنایی با برنامه‌های دین اسلام، در ارتباط با خدا، خود، جامعه و جهان خلقت	راه (از کدامین مسیر بروم و چگونه زندگی کنم؟)
۱. آشنایی با برخی ویژگی‌های امت اسلام ۲. آشنایی با برخی قابلیت‌های جامعه‌ی اسلامی برای رشد و تکامل انسان ۳. آشنایی با گذشته‌ی درخشان، امروز و آینده‌ی امت اسلامی ۴. آشنایی با دشمنان امت اسلام	جامعه‌ی اسلامی (همراهان من چه کسانی هستند؟)
۱. آشنایی با برخی از دشمنان و عناصر مانع‌آفرین در درون و بیرون ۲. آشنایی با شیوه‌های مجاهدت و مقاومت در مقابل موانع هدایت	راهزن (موانع راه کدام‌اند؟)

اهداف کلی آموزش دینی در دوره‌ی راهنمایی تحصیلی

قلمرو عاطفی

اهداف	موضوع
۱. احساس عزت‌نفس و منزلت با عنایت خاص خداوند ۲. توجه به توانمندی‌های خود ۳. احساس نیاز به خداوند در زندگی ۴. علاقه به برطرف کردن ضعف‌ها و کمبودهای وجودی خود، با توجه به توانمندی‌های خود	انسان (رهرو کیستم؟)
۱. توجه به جهان هستی، به عنوان آیت و نشانه‌های خداوند ۲. توجه به جهان هستی، به عنوان بستر رشد انسان	ظرف (در کجا هستیم؟)
۱. تقویت ایمان به هدایت‌های الهی ۲. تقویت ایمان به پیامبران و امامان (ع) ۳. تقویت احساس محبت به معصومین (ع) و گرایش به بهره‌مندی از راهنمایی‌های آنان ۴. تقویت اشتیاق به ظهور امام عصر (عج) و زندگی در سایه‌ی رهبری ایشان ۵. گرایش به مطالعه و فهم قرآن کریم و بهره‌مندی از هدایت‌های آن	راهنما (با کدامین راهنما در مسیر قدم بردارم؟)
۱. علاقه به بهره‌مندی از هدایت الهی ۲. علاقه به دین اسلام، به عنوان راه صحیح زندگی و سعادت ۳. علاقه به انجام برنامه‌های زندگی، در ارتباط با خدا، خود، جامعه و جهان خلقت	راه (از کدامین مسیر بروم و چگونه زندگی کنم؟)
۱. احساس خرسندی، به عنوان عضو امت اسلامی ۲. احساس خرسندی از گذشته‌ی درخشان امت اسلامی و افتخار به آن ۳. علاقه به احیای سربلندی‌های امت اسلامی ۴. احساس برائت از دشمنان	جامعه‌ی اسلامی (همراهان من چه کسانی هستند؟)
۱. احساس تنفر نسبت به عوامل بازدارنده‌ی رسیدن به سعادت ۲. اشتیاق به مقاومت در مقابل موانع راه	راهنزن (موانع راه کدام‌اند؟)

اهداف کلی آموزش دینی در دوره‌ی راهنمایی تحصیلی

قلمرو کنشی (عمل و رفتار)

اهداف	موضوع
۱. حفظ کرامت و منزلت خود نزد خداوند ۲. به‌کارگیری توانمندی‌های خود در جهت رفع ضعف‌ها و کمبودهای خود ۳. بهره‌مندی بهتر از زندگی	انسان (رهرو کیستم؟)
۱. کسب توانایی‌های لازم به منظور استفاده‌ی مناسب از امکانات جهان خلقت برای رشد و تکامل	ظرف (در کجا هستیم؟)
۱. بهره‌مندی از هدایت‌های الهی و پیامبران و امامان (ع) ۲. الگوگرفتن از راهنمایان بزرگ بشر ۳. آماده‌سازی خود برای انجام مسئولیت‌های عصر غیبت و آماده‌شدن برای ظهور امام عصر (عج) ۴. قرائت و فهم آیات قرآن کریم و تدبر در آن‌ها ۵. الگو قرار دادن اسوه‌های دینی	راهنما (با کدامین راهنما در مسیر قدم بردارم؟)
۱. قرار گرفتن در مسیر هدایت و بهره‌مندی از راهنمایی‌های خداوند ۲. انجام برنامه‌های زندگی در ارتباط با خدا، خود، جامعه و جهان خلقت	راه (از کدامین مسیر بروم و چگونه زندگی کنم؟)
۱. بهره‌گیری از ویژگی‌های امت اسلامی برای رشد و تکامل خود ۲. انجام مسئولیت‌های خود نسبت به امت اسلامی و احیای افتخارات گذشته ۳. آموختن رفتار هوشیارانه‌ی دوری جستن از دشمنان	جامعه‌ی اسلامی (همراهان من چه کسانی هستند؟)
۱. برداشتن موانع هدایت (خود و دیگران) و ستیز و مقابله با آن‌ها	راهزن (موانع راه کدام‌اند؟)

اهداف کلی آموزش دینی در دوره‌ی متوسطه و پیش‌دانشگاهی

قلمرو شناخت و بینش

اهداف	موضوع
<p>۱. تقویت و تعمیق شناخت توحید و نقش آن در زندگی و سعادت فردی و اجتماعی انسان</p> <p>۲. آشنایی با معاد و حقیقت زندگی پس از مرگ و تأثیر آن در زندگی انسان</p> <p>۳. آشنایی با عدل الهی در نظام خلقت و در زندگی انسان</p> <p>۴. آشنایی با برخی از ویژگی‌ها و مراتب نظام خلقت و سنت‌های حاکم بر آن</p> <p>۵. آشنایی با ضرورت هدایت الهی و نقش انبیا در تاریخ، به‌خصوص پیامبر اسلام (ص)</p> <p>۶. آشنایی با ضرورت تداوم امامت و هدایت پس از رسول خدا (ص)</p> <p>۷. آشنایی با ابعاد هدایت و ولایت امام عصر (عج)</p> <p>۸. آشنایی با مبانی حکومت اسلامی در عصر غیبت</p> <p>۹. آشنایی با برخی از مشخصات اساسی دین الهی، مانند انسجام منطقی و عقلانی دین</p>	<p>۱. مبانی و اصول</p>
<p>۱. تقویت توانایی درک معنای عبارات و آیات قرآن کریم</p> <p>۲. آشنایی با جایگاه قرآن کریم به عنوان منبع اصلی معارف اسلامی و ماهیت تفکر و تدبیر در آیات کریمه‌ی آن</p> <p>۳. آشنایی با برخی از شیوه‌های تفکر و تدبیر در قرآن کریم و برخی آسیب‌ها در این زمینه</p> <p>۴. آشنایی با برخی از موضوعات مهم علوم قرآنی، مانند: وحی و نزول، اعجاز، و جهانی و جاودانگی قرآن</p>	<p>۲. قرآن کریم</p>
<p>۱. شناخت سنت و سیره‌ی پیامبر اسلام (ص)، حضرت فاطمه زهرا(س) و ائمه‌ی اطهار (ع)، به عنوان دومین مرجع کسب معارف اسلامی</p> <p>۲. آشنایی با معصومین بزرگوار (صلوات‌الله علیهم)، به عنوان اسوه‌های زندگی و هدایت‌گران انسان‌ها</p> <p>۳. آشنایی با ضرورت معرفت به امام عصر (عج) و برکات وجود ایشان و وظیفه‌ی مسلمانان نسبت به ایشان</p>	<p>۳. سنت و سیره</p>

اهداف کلی آموزش دینی در دوره‌ی متوسطه و پیش‌دانشگاهی

ادامه قلمرو شناخت و بینش

اهداف	موضوع
۱. بینش صحیح نسبت به انسان و مقام و منزلت وی در نظام هستی ۲. شناخت هدف و مقصد انسان و ابعاد وجودی او ۳. آشنایی با مهم‌ترین ویژگی‌های انسان مؤمن	۴. انسان در اسلام
۱. آشنایی با قسط و عدل، به عنوان اساسی‌ترین شاخصه‌ی جامعه‌ی اسلامی ۲. آشنایی با برخی از ویژگی‌های جامعه‌ی اسلامی ۳. آشنایی با منزلت خانواده، حقوق و روابط زن و مرد در جامعه‌ی اسلامی ۴. آشنایی با حقوق و مسئولیت‌های جوانان در جامعه‌ی اسلامی ۵. آشنایی با اهم وظایف و حقوق متقابل حکومت و مردم در نظام هستی ۶. آشنایی با نحوه و حدود روابط با مسلمانان سایر ملل	۵. جامعه‌ی اسلامی
۱. آشنایی با پیوستگی میان دین و ابعاد گوناگون زندگی انسان ۲. آشنایی با مسیر کلی حرکت انسان در زندگی به سوی رستگاری ۳. آشنایی با اهم برنامه‌ها و وظایف جوان مسلمان نسبت به خدا ۴. آشنایی با اهم برنامه‌ها و وظایف جوان مسلمان نسبت به خود ۵. آشنایی با اهم برنامه‌ها و وظایف جوان مسلمان نسبت به جامعه	۶. راه زندگی (اخلاق و آداب)
۱. آشنایی با برخی از مؤلفه‌های فرهنگی و اجتماعی عصر حاضر، تأثیرگذار بر زندگی جوان و نوجوان ۲. آشنایی با اهمیت و شیوه‌های حفظ هویت اسلامی در زندگی امروزی ۳. آشنایی با برخی مسئله‌ها و نیازهای نوجوان و جوان امروزی و نقش دین در پاسخ‌گویی به آن‌ها ۴. آشنایی با مشخصه‌های جوان مسلمان در دنیای امروز و مسئولیت‌های او ۵. آشنایی با دلایل توانایی اسلام در هدایت و اداره‌ی جوامع امروزی	۷. دین در دنیای جدید

اهداف کلی آموزش دینی در دوره‌ی متوسطه و پیش‌دانشگاهی

قلمرو رفتار و عمل

اهداف	موضوع
۱. تنظیم زندگی و عمل بر مبنای ایمان به خدا و آخرت ۲. تقویت ایمان به خدا و آخرت ۳. پیروی از انبیای الهی و ائمه‌ی معصومین (صلوات‌الله علیهم)	۱. مبانی و اصول دین
۱. تقویت توانایی قرائت صحیح قرآن کریم و تلاش برای قرائت مستمر آن ۲. تقویت توانایی به کارگیری شیوه‌های ساده‌ی تدبر در قرآن کریم ۳. بهره‌مندی از معارف قرآن کریم برای شناخت عقاید نظری و شیوه‌ی زندگی ۴. تنظیم برنامه‌های زندگی بر مبنای تعالیم قرآن کریم	۲. قرآن کریم
۱. پیروی از رسول خدا (ص)، حضرت فاطمه زهرا (س) و ائمه‌ی اطهار (ع) و اسوه قرار دادن آن‌ها ۲. کسب معرفت و محبت بیش‌تر نسبت به امام عصر (عج) و انجام وظایف خود نسبت به ایشان ۳. بهره‌مندی از معارف معصومین (ع) برای شناخت عقاید نظری و شیوه‌ی زندگی	۳. سنت و سیره
۱. دستیابی به بینشی اسلامی نسبت به انسان و مقام وی در هستی ۲. کوشش در جهت انتخاب هدف و مقصد حقیقی انسان	۴. انسان در اسلام
۱. تلاش در جهت ایفای نقش مثبت و سازنده در جامعه‌ی اسلامی و مراعات حقوق مردم و حکومت ۲. انجام مراتبی از تعهد خود نسبت به مسلمانان در موقعیت‌های ضروری	۵. جامعه‌ی اسلامی
۱. توجه به ضرورت برنامه‌ریزی در زندگی ۲. مراعات و مراقبت اولیه از وظایف خود نسبت به خدا ۳. تلاش در جهت ایفای مسئولیت‌های خود نسبت به جامعه، طبیعت و خود	۶. راه زندگی (اخلاق و آداب)
۱. مراعات اهم ضوابط و شعائر دینی در دنیای امروز	۷. دین در دنیای جدید

اهداف کلی آموزش دینی در دوره‌ی متوسطه و پیش‌دانشگاهی

قلمرو باورها و گرایش‌ها

اهداف	موضوع
<p>۱. تقویت ایمان به خدا و معاد و توجه به آثار آن در زندگی</p> <p>۲. تقویت روحیه‌ی غیب‌باوری و احساس حضور و تدبیر خداوند در جهان</p> <p>۳. علاقه‌مندی به زندگی معنوی با توجه به غایت‌مندی جهان و آینده‌ی انسان در جهان آخرت</p> <p>۴. علاقه‌مندی به بهره‌گرفتن از هدایت الهی از طریق پیامبران و امامان (ع)</p> <p>۵. احساس تعهد و مسئولیت در قبال حکومت اسلامی و برقراری قسط و عدل در جامعه</p>	<p>۱. مبانی و اصول دین</p>
<p>۱. شوق و رغبت به قرائت قرآن کریم و تدبیر در آن</p> <p>۲. احساس نیاز و علاقه به بهره‌مندی از قرآن کریم و پاسخ‌گویی به موضوعات گوناگون دینی</p>	<p>۲. قرآن کریم</p>
<p>۱. تقویت حب به رسول خدا (ص) و حضرت فاطمه زهرا (س) و ائمه‌ی اطهار (ع)</p> <p>۲. تقویت علاقه به اسوه قرار دادن معصومین (ع) و پیروی از آنان در عقاید و اعمال</p> <p>۳. تقویت علاقه به کسب معرفت بیشتر نسبت به امام عصر (عج) و شوق ظهور ایشان</p>	<p>۳. سنت و سیره</p>
<p>۱. پیدا کردن تلقی مثبت نسبت به منزلت انسان در اسلام</p> <p>۲. گرایش به اهداف و غایات انسان از دیدگاه اسلام</p> <p>۳. علاقه‌مندی به داشتن خصوصیات انسان مؤمن</p>	<p>۴. انسان در اسلام</p>
<p>۱. علاقه‌مندی به ایفای نقش مثبت و سازنده در جامعه‌ی اسلامی</p> <p>۲. احساس خرسندی و رضایت از عضویت در جامعه‌ی اسلامی به عنوان زن یا مرد مسلمان</p> <p>۳. تقویت احساس تعهد نسبت به سرنوشت مسلمانان در جوامع اسلامی</p> <p>۴. علاقه‌مندی به تنظیم زندگی خانوادگی مطابق معیارهای اسلامی</p>	<p>۵. جامعه‌ی اسلامی</p>

اهداف کلی آموزش دینی در دوره‌ی متوسطه و پیش‌دانشگاهی
ادامه‌ی قلمرو باورها و گرایش‌ها

اهداف	موضوع
۱. علاقه‌مندی به انجام وظایف خود نسبت به خدای متعال ۲. احساس تعهد نسبت به جامعه ۳. تمایل به تنظیم برنامه‌های زندگی براساس معیار هدایت الهی ۴. شوق و رغبت به سازندگی فردی و تعالی معنوی خود	۶. راه زندگی (اخلاق، اعمال و آداب)
۱. احساس رضایت از مسلمان بودن خود در دنیای امروز ۲. پیدا کردن تلقی مثبت از توانایی دین اسلام در هدایت جامعه‌ی امروز ۳. احساس تعهد نسبت به حفظ معیارهای اسلامی در زندگی، در دنیای امروز	۷. دین در دنیای جدید

موضوعات آموزشی دوره‌های ابتدایی، راهنمایی و متوسطه و پیش‌دانشگاهی

الف) دوره‌ی ابتدایی

پایه‌ی اول

از آن‌جا که در پایه‌ی اول ابتدایی درس خاص دینی وجود ندارد، موضوعات این پایه به صورت تلفیقی و در دیگر دروس مانند فارسی و قرآن پی‌گیری می‌شوند. موضوعات پایه‌ی اول عبارت‌اند از: آفریده‌ها و نعمت‌های الهی، شکرگزاری از خداوند، اسامی چهارده معصوم (علیهم‌السلام)، احترام به قرآن، معلم و کتاب، مطالعه کردن، مسواک‌زدن، رعایت نوبت، تشکر در برابر نیکی‌ها و محبت‌های دیگران، و اجازه گرفتن برای استفاده از وسایل دیگران.

پایه‌ی دوم

۱. آداب و اخلاق اسلامی: آداب معاشرت، آداب خوردن و آشامیدن، پاکیزگی و بهداشت، احساس مسئولیت در برابر دیگران، راست‌گویی و صداقت؛ ۲. احکام: آداب طهارت و وضو گرفتن، آداب نماز، اذان و اوقات شرعی؛ ۳. امامت: امام زمان (عج)؛ ۴. مراسم اسلامی: جشن نیمه‌ی شعبان.

پایه‌ی سوم

۱. خداشناسی: بخشندگی خداوند، نعمت‌های خداوند، و دعا؛ ۲. خودشناسی: نیازهای مادی و معنوی انسان؛ ۳. جهان آخرت: پیامدهای کارهای نیک و ناپسند و معاد؛ ۴. پیامبری: حضرت ابراهیم (علیه‌السلام)؛ ۵. امامت: امام حسین (علیه‌السلام)، امام سجاد (ع)، امام

باقر (ع)، امام صادق (ع) و امام زمان (عج)؛ ۶. آداب و اخلاق اسلامی: نظم و ترتیب در کار، تصمیم برای انجام کار خیر، مهربان بودن، علاقه به کار و تلاش، آداب عیادت از مریض، رفتار نیک با مهمان، ادب و احترام به پدر و مادر، و دعا برای آن‌ها؛ ۷. احکام: روزه و ماه رمضان، مسجد، پوشش مناسب؛ ۸. مراسم اسلامی: عزاداری ایام محرم و عید فطر؛ ۹. شخصیت‌های مقدس: حضرت زینب (سلام‌الله علیها).

پایه‌ی چهارم

۱. خداشناسی: علم خدا و توانایی او، حضور خداوند در همه‌ی مکان‌ها، یاری خداوند به همه‌ی موجودات، دعا و راه گفت‌وگو با خداوند؛ ۲. پیامبری: حضرت موسی (ع)؛ ۳. جهان آخرت: مسئولیت ما در برابر اعمالمان، چگونگی ثبت اعمال و بازگشت اعمال به خود؛ ۴. امامت: امام موسی کاظم (ع)، امام رضا (ع)، امام جواد (ع)، امام زمان (ع)، و دنیا پس از ظهور امام زمان (عج)؛ ۵. آداب و رفتار اسلامی: دوستی و برادری مسلمانان با یکدیگر، کمک به نیازمندان، دوستی و دوست‌یابی، رفتار نیک با دوستان، و شجاعت؛ ۶. احکام: نماز جماعت، نماز آیات و تیمم؛ ۷. شخصیت‌های مقدس: آسیه همسر فرعون و حضرت خدیجه (سلام‌الله علیها)؛ ۸. مراسم اسلامی: زیارت و جشن عید مبعث.

پایه‌ی پنجم

۱. خداشناسی: یگانگی خداوند؛ ۲. جهان آخرت: عاقبت اعمال و معاد؛ ۳. پیامبری: حضرت یوسف (ع)، حضرت عیسی (ع) و بحث مربوط به نبوت؛ ۴. امامت: حجه‌الوداع خلافت حضرت علی (ع)، امام هادی (ع)، امام حسن عسکری (ع) و امام زمان (عج)؛ ۵. آداب و رفتار اسلامی: برنامه‌ریزی برای زندگی و صرفه‌جویی؛ ۶. احکام: مال حلال و حرام و

واجبات دین؛ ۷. شخصیت‌های مقدس: حضرت مریم (س)؛ ۸. مراسم اسلامی: جشن غدیر.

ب) دوره‌ی راهنمایی

پایه‌ی اول

۱. خداشناسی: یگانگی خداوند، ناظر بودن خداوند، آثار توجه به این موضوع در زندگی و شکر؛ ۲. جهان آخرت: معنای معاد، آثار دنیوی اعتقاد به معاد، رابطه‌ی اعمال با نعمت‌ها و نعمت‌های اخروی و روابط دوزخیان؛ ۳. نبوت: ارتباط بعثت و لطف خدا، ویژگی‌های اخلاقی پیامبران، به‌ویژه رسول اکرم (ص) و ائمه‌ی اطهار؛ ۴. احکام: مطهرات، نجاسات، ارکان و واجبات نماز، نماز جمعه و جماعت؛ ۵. آداب و رفتار اسلامی: وفای به عهد، صداقت، برادری و اخوت، علم‌جویی و دوستی؛ ۶. موانع دستیابی به سعادت: شتاب‌زدگی و راه‌های دفع آن، و تنبلی و نتایج آن.

پایه‌ی دوم

۱. جهان آخرت: هماهنگی و پیوستگی جهان، هدف‌داری، حسابگری، مرگ، تأثیر عمل در سعادت و شقاوت، و آثار ما تقدم و مات‌آخر؛ ۲. امامت: امام زمان (عج) و الگوهای دینی؛ ۳. آداب و رفتار اسلامی: بازسازی و نوسازی در زندگی، رعایت حقوق دیگران، احترام به قانون، رسیدگی به وضع مردم و سخاوت؛ ۴. احکام: غسل، حق‌الناس، نماز و احکام آن، اذان، و ماه رمضان؛ ۵. جامعه‌ی اسلامی و ویژگی‌های آن؛ ۶. موانع و عوامل رشد و بالندگی: کم‌طاقتی، فرصت‌سوزی، غفلت، عادت‌های ناپسند، در مقابل: صبوری، اعتماد به نفس، امید و نشاط، همت و اعتدال.

پایه‌ی سوم

۱. **خداشناسی:** صفات خداوند شامل غفار، ودود، ستار و عادل، و آثار اعتقاد به توحید و شرک؛ ۲. **جهان‌شناسی:** قانونمندی جهان، عمل و عکس‌العمل، قوانین معنوی، آثار برخی از زمان‌ها و مکان‌ها، و عقوبت‌های دنیوی؛ ۳. **جهان آخرت:** قیام، یوم‌الحساب، ثواب اعمال، ایمان و عمل صالح، و حسنات و خیرات؛ ۴. **نبوت:** بعثت رسول خدا (ص)، قرآن کریم؛ ۵. **امامت:** شیوه‌های هدایت در عصر حضور و غیبت؛ ۶. **آداب و رفتار اسلامی:** امانت‌داری، وظایف مسلمانان نسبت به یکدیگر، برنامه‌های زندگی، احترام به والدین، و دعا؛ ۷. **جامعه‌ی اسلامی:** انقلاب اسلامی و ثمرات آن، شهادت و شهید، دشمن‌شناسی در حوزه‌های فرهنگی، اقتصادی و نظامی، تفرقه‌افکنی دشمنان و اطاعت و تبعیت از رهبری؛ ۸. **احکام:** تکلیف، عبادت، پاکدامنی، بلوغ، نماز و احکام آن؛ ۹. **موانع دستیابی به سعادت:** حسد، هوس‌های زودگذر و شیطان.

ج) دوره‌ی متوسطه

پایه‌ی اول

۱. **خداشناسی:** صفات خداوند، صفات ثبوتیه و سلبيه، راز و نیاز با خداوند، قرب الهی، راه‌های تحصیل و تقویت ایمان به خدا، و رابطه‌ی ایمان و عمل؛ ۲. **خودشناسی:** تنوع استعدادهای انسان، بی‌نهایت‌طلبی انسان، قدرت تفکر و تعقل، قدرت اختیار، و گرایش‌های فطری انسان؛ ۳. **احکام:** نماز، وضو، آب‌ها، و خوردنی‌های حلال و حرام؛ ۴. **قرآن کریم:** ویژگی‌های قرآن کریم، گستره‌ی هدایت قرآن کریم، رسول اکرم (ص) مبین قرآن کریم، شرایط بهره‌مندی از هدایت‌های قرآن کریم، تدبر و تفکر در آیات الهی و نحوه‌ی آن؛ ۵. **رفتار و آداب اسلامی:** آیین دوستی و

دوست‌یابی، وظایف دوستان نسبت به همدیگر، مراقبت و محاسبه در کارها، و آداب خوردن و آشامیدن.

پایه‌ی دوم

۱. **خداشناسی:** حکمت خداوند، هدف‌داری جهان، آثار این نگاه در پیش و عمل انسان، عدل خداوند و ارتباط آن با بحث معاد و غایت‌گرایی؛
۲. **جهان آخرت:** فناپذیری جهان خلقت، ضرورت معاد، رابطه‌ی دنیا و آخرت، حقیقت مرگ، برزخ، و مواقف و مراحل قیامت؛ ۳. **خودشناسی:** نیازهای فطری انسان، عوامل سعادت و شقاوت انسان، سرمایه‌های وجودی انسان، جاودانگی، روح و رابطه‌ی آن با جسم، ابعاد عالی و دانی انسان و نفس اماره؛ ۴. **امامت:** رابطه‌ی محبت بین انسان و اسوه‌ی او، تعالی و تعادل معصومان، و تولی و تبری؛ ۵. **حکومت اسلامی:** حکومت اسلامی و وظایف مسلمانان در آن، درآمدهای عمومی جامعه‌ی اسلامی، اقتصاد در اسلام، و کار و شئون اقتصادی؛ ۶. **احکام:** امر به معروف و نهی از منکر، خمس و زکات، حجاب و محارم سببی و نسبی؛ ۷. **آداب و رفتار اسلامی:** توکل، آراستگی، ساده‌زیستی و عفاف و پاکدامنی.

پایه‌ی سوم

۱. **نبوت:** هدایت الهی، لطف الهی، هدایت عام و خاص، نقش و اهداف پیامبران در تاریخ؛ اهل کتاب، ویژگی‌های پیامبران، وحدت پیام انبیا، خاتمیت، مشخصات بنیادی اسلام، شامل: تناسب با نیازهای فطری، اجتهادپذیری، جامعیت، خدامحوری و عقل‌گرایی؛ ۲. **قرآن کریم:** قرآن کریم سند رسالت، معجزه، جنبه‌های اعجاز، وحی، روح‌القدس، نزول قرآن و شب‌قدر؛ ۴. **امامت:** حدیث ثقلین، نصب امام، وظایف امام، سیره‌ی معصومین (علیهم‌السلام)، ضرورت معرفت به ائمه‌ی اطهار

علیهم السلام)، امام عصر (عج)، غیبت، مرجعیت علمی، تداوم رهبری و شیوهی آن در عصر غیبت، وظایف مؤمنان در دوره‌ی غیبت، چرایی غیبت و علت تداوم آن، و سیمای حکومت جهانی حضرت مهدی (عج)؛ ۴. حکومت اسلامی: تفقه، اجتهاد، ولایت فقیه، حکومت اسلامی و وظایف متقابل ملت و حکومت؛ ۵. آداب و رفتار اسلامی: خانواده و منزلت آن در اسلام، معیارهای همسر شایسته، زمان ازدواج، بایسته‌های ازدواج، نقش‌های پدری و مادری و فرزند، اشتراکات و تفاوت‌های جسمی و روحی زن و مرد، تفاوت‌های حقوقی زن و مرد، و تساوی حقوق آن‌ها.

د) دوره‌ی پیش‌دانشگاهی

۱. خداشناسی: براهین اثبات وجود خدا، مراتب توحید و مراتب شرک، آثار فردی و اجتماعی پذیرش توحید، توحید فردی و اجتماعی، شرک و آثار آن، شرک در دوران معاصر، قضا و قدر الهی، و نقش اعمال در تقدیرات الهی؛ ۲. دین و دنیای جدید: تمدن جدید و شاخصه‌های آن، تمدن اسلامی و شاخصه‌های آن، آسیب‌شناسی تمدن اسلامی، نقد تمدن اسلامی و غرب، وظایف جوانان مسلمان در دنیای جدید، و تعامل مسلمانان با غرب و فناوری‌های عصر حاضر؛ ۳. آداب و رفتار اسلامی: توبه و حقیقت آن و اخلاص.

انواع کتاب‌های آموزشی در حوزه‌ی دین

الف) کتاب‌های آموزشی برای معلمان

۱. کتاب‌های مرجع

کتاب‌های حاوی اطلاعات بنیادین که به عنوان منبع و مأخذ شناخت دین مورد استفاده قرار می‌گیرند؛ از قبیل: قرآن، نهج‌البلاغه، کتب سیره، تفاسیر، کتب‌های حوزه‌ی رجال، فقه، عرفان، کلام و فلسفه و حدیث،

رساله‌های عملیه، و کتاب‌های مرجع در علم اخلاق. این کتاب‌ها عمدتاً در سطوح بالای آموزشی و پژوهشی مورد استفاده قرار می‌گیرند.

اهداف:

- آموزش مفاهیم بنیادی دین به قصد تربیت نیروی متخصص؛
- رفع نیاز دانشجویان و طلاب؛
- تربیت فقیه، عالم دینی، محدث و متکلم؛
- تربیت مبلغ و مدرس؛
- کمک به تبیین و درک صحیح موضوعات دینی.

۲. کتاب‌های دانش‌افزایی معلمان

کتاب‌هایی که هدف آن‌ها ارتقای سطح دانش معلمان در حوزه‌ی اطلاعات دینی است و در مقایسه با کتاب‌های مرجع از نظر محتوا ساده‌تر هستند. معمولاً با هدف تقویت اطلاعات دینی به رشته‌ی تحریر درمی‌آیند و با اهداف آموزش دینی در دوره‌های تحصیلی ارتباط دارند. برای مثال، می‌توان به مجموعه آثار شهید آیت‌الله مطهری، علامه سید محمد حسین طهرانی و آیت‌الله جوادی آملی و کتاب‌هایی که با عنوان پاسخ به پرسش‌های دینی برای معلمان تألیف می‌شوند، اشاره کرد.

اهداف:

- گسترش اطلاعات معلمان در زمینه‌ی موضوعات دینی، شامل موضوعات کلامی، فقهی، فلسفی، تاریخی و...؛
- تقویت اهداف برنامه‌های درسی دینی؛
- تعمیق دانش معلمان در حوزه‌ی مفاهیم دینی؛
- پاسخ‌گویی به نیاز معلمان.

۳. کتاب‌های روش تدریس

به کتاب‌هایی گفته می‌شود که معلمان را با نحوه‌ی آموزش مفاهیم بنیادین دینی و رویکردهای نو در آموزش مفاهیم دینی آشنا می‌کنند. برای مثال، می‌توان به کتاب‌هایی نظیر روش نوین در بیان احکام، روش تبلیغ الگوهای موفق در تدریس مفاهیم دینی، و روش‌های آموزش دین در سایر کشورها اشاره کرد.

اهداف:

- تبیین رویکردهای گوناگون در آموزش دینی؛
- تبیین روش‌های آموزش دینی؛
- تبیین مفاهیم بنیادین دینی؛
- تبیین اصول علمی و تربیتی در آموزش مفاهیم دینی؛
- تبیین آسیب‌های تربیت دینی؛
- ارائه‌ی الگوهای مناسب تدریس؛
- پرورش خلاقیت از طریق آموزش‌های دینی.

۴. کتاب‌های راهنمای معلم

کتاب‌هایی هستند درباره‌ی موضوعاتی نظیر: رویکردهای برنامه‌ی آموزشی دینی در انواع دوره‌های تحصیلی، اهداف و مفاهیم آموزشی دینی، روش‌های کلی و ویژه‌ی آموزش دین و مفاهیم دینی، نحوه‌ی طراحی برنامه‌های سالانه و ماهانه و روزانه، شیوه‌های ارزش‌یابی در آموزش دینی، منابع و وسایل یادگیری در آموزش دینی، شیوه‌های فعال کردن دانش‌آموزان در یادگیری مفاهیم دینی و رشد تفکر خلاق آنان در

این زمینه، اطلاعات تکمیلی و منابع مورد نیاز معلمان دینی در یک پایه یا دوره‌ی تحصیلی.

اهداف:

- تبیین رویکردهای برنامه‌ی درسی دینی در یک پایه یا دوره‌ی تحصیلی؛
- تبیین اهداف، مفاهیم اساسی، روش‌های یاددهی و یادگیری و شیوه‌های ارزش‌یابی برنامه‌ی آموزش دینی در یک پایه یا دوره‌ی تحصیلی؛
- تقویت توانایی معلمان دینی در تدریس مفاهیم اساسی با توجه به یافته‌های علوم تربیتی؛
- ایجاد توانایی در معلمان، به منظور طراحی و اجرای برنامه‌های سالانه، ماهانه و روزانه؛
- ایجاد توانایی در معلمان در زمینه‌ی ارزش‌یابی از آموخته‌های فراگیران؛
- ارائه‌ی اطلاعات تکمیلی، به‌ویژه پاسخ‌گویی به سؤالات و شبهات معلمان و دانش‌آموزان؛
- معرفی وسایل دیداری و شنیداری، به منظور تحکیم یادگیری؛
- معرفی منابع یادگیری برای معلمان در زمینه‌ی دانش‌های دینی و حرفه‌ای، مرتبط با اهداف برنامه‌ی درسی.

۵. کتاب‌های ارزش‌یابی و سنجش پیشرفت تحصیلی

کتاب‌هایی هستند حاوی انواع آزمون‌های هدف‌دار، به منظور اندازه‌گیری پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان، و ارزیابی میزان تحقق اهداف آموزشی. این گروه از کتاب‌ها، برای پایه‌های چهارم و پنجم ابتدایی، و در دوره‌های راهنمایی و دبیرستان کاربرد دارند. در صورتی که طبق اصول و

ضوابط علمی تولید شوند، می‌توانند الگوی خوبی برای معلمان در طراحی آزمون‌های معلم ساخته و یا آزمون‌های ملاک مرجع باشند. برای اطلاع بیشتر در این زمینه، می‌توان به خرده اصول و معیارهای تدوین کتاب‌های سنجش و ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی (طرح سامان‌دهی کتاب‌های آموزشی) مراجعه کرد.

اهداف:

- ارائه‌ی اطلاعات اجمالی درخصوص اهمیت ارزش‌یابی و اصول آن؛
- توانمند کردن معلمان در زمینه‌ی طراحی آزمون‌های پیشرفت تحصیلی؛
- تبیین اهداف برنامه‌ی درسی؛
- ارائه‌ی آزمون‌های متنوع و متناسب با اهداف برنامه‌ی درسی و وضعیت مخاطب؛
- توجه به فرایندها و مهارت‌های تفکر و نتایج یادگیری مورد انتظار در طراحی آزمون‌ها؛
- کمک به یکسان‌سازی شیوه‌های ارزش‌یابی فراگیران در سطح کشور.

ب) کتاب‌های دانش‌آموزان

۱. کتاب‌های دانش‌افزایی برای دانش‌آموزان

کتاب‌هایی که هدف آن‌ها جبران کمبود اطلاعات درسی دانش‌آموزان در حوزه‌ی دین است و عموماً با اهداف کلی آموزش دینی مرتبط هستند؛ نظیر: کتاب‌های نیمه مصور، کتاب‌های پرسش و پاسخ و کتاب‌های داستانی.

اهداف:

- گسترش اطلاعات دانش‌آموزان در حوزه‌ی مفاهیم دینی؛
- تبیین اهداف برنامه‌ی درسی؛
- پاسخ‌گویی به پرسش‌های مذهبی دانش‌آموزان؛
- ترغیب فراگیران به انس با خدا، پیامبر، ائمه‌ی اطهار و انسان‌های پاکدامن؛
- فراهم کردن فرصت برای اندیشیدن در حوزه‌ی مفاهیم دینی؛
- ایجاد علاقه نسبت به موضوعات دینی، با بهره‌گیری از روش‌ها و تکنیک‌های گوناگون.

۲. کتاب‌های کار و تمرین

هدف عمده‌ی این کتاب‌ها، تقویت و تحکیم یادگیری و پرورش خلاقیت در دانش‌آموزان از طریق تمرین‌ها و فعالیت‌های کاری متنوع است.

اهداف:

- تقویت فرایند یادگیری و بسط و توسعه‌ی آن از طریق فعالیت‌های مناسب؛
- توجه به مفاهیم و نکات مهم درسی؛
- تنوع‌بخشی به تمرین‌ها و فعالیت‌ها؛
- لذت‌بخش کردن جریان یادگیری؛
- تحکیم یادگیری از طریق فرایندهای خلاقانه؛
- فعال کردن فراگیر در جریان یادگیری؛
- ترغیب فراگیران به یادگیری از طریق تمرین‌های متناسب با توانایی‌های سنی و هوشی آنان؛
- تقویت ذوق هنری و علاقه‌های دانش‌آموزان در آموزش مفاهیم دینی.

۳. کتاب‌های تصویری و نیمه تصویری

کتاب‌هایی هستند که موضوعات یا رخداد‌های مذهبی - تاریخی را با بهره‌گیری از تصویر و یا تصویر نوشته به مخاطب منتقل می‌کنند؛

- آسان کردن ارتباط‌گیری با کودکان؛
- تقویت علاقه‌ی کودکان به موضوعات دینی و مذهبی؛
- تقویت ذوق هنری در دانش‌آموزان.

ویژگی‌های عمومی کتاب‌های آموزشی دینی

منظور از ویژگی‌های عمومی، وجود خصوصیات مشترک در همه‌ی کتاب‌های آموزشی دینی است که رعایت آن‌ها از سوی ناشران، تصویرگران و مؤلفان ضرورت دارد. این ویژگی‌ها را می‌توان به دو بعد «دیداری»، و «کیفی - محتوایی» تقسیم کرد.

الف) بعد دیداری

۱. تناسب طرح جلد و قطع کتاب

- طراحی جلد، براساس سن و سال و ویژگی‌های مخاطب؛
- ارتباط داشتن طرح با محتوای کتاب؛
- تناسب قطع کتاب با سن مخاطب.

۲. تناسب خط

استفاده از خطوط متناسب با سطح سنی مخاطب، به منظور ایجاد رغبت به مطالعه در او و جلوگیری از خستگی چشمی و جسمی وی.

۳. تناسب تصویر

- ارتباط تصویر با مفاهیم اصلی کتاب؛
- توانایی در انتقال پیام متن؛
- رعایت اصول هنری در طراحی تصویر (جذابیت، زیبایی، سادگی، رسایی و ترکیب مناسب)؛
- استفاده از رنگ‌های شاد؛
- توجه به خلاقیت و نوآوری در تصویر؛
- توجه به عنصر نقطه‌ی طلایی در انتخاب مکان تصویر.

۴. رعایت اصول پاراگراف‌بندی و حاشیه‌گذاری

- تقسیم‌بندی مطالب کتاب به پاراگراف‌های متناسب؛
- صفحه‌آرایی مناسب، به گونه‌ای که در دانش‌آموز ایجاد انگیزه کند.

۵. ذکر شناس‌نامه‌ی کتاب

علاوه بر پنج مورد فوق، کتاب آموزشی باید دارای پیش‌گفتار، مقدمه، فهرست مطالب، فهرست نشانه‌های اختصاری، فهرست منابع و مأخذ، واژه‌نامه و کتاب‌نامه باشد و عنوان و نام مؤلف و مترجم روی جلد آن ذکر شود. لازم به یادآوری است که در کتاب‌های کودکان، ذکر منابع و مأخذ، واژه‌نامه و کتاب‌نامه ضرورت ندارد.

ب) بعد کیفی - محتوایی

۱. زبان و بیان

- توجه به روانی و رسایی متن؛
- استفاده از زبان مناسب با توجه به توانایی و علاقه‌های مخاطب؛
- تقویت تفکر و اندیشه و ایجاد رضایت و نشاط در مخاطب؛
- انتقال پیام به صورت رسا و مؤثر؛

- رعایت تناسب با موضوع؛
- توجه به خلاقیت در زبان و بیان.

۲. سازمان دهی محتوا

- رعایت سیر منطقی مطالب و حرکت از ساده به مشکل؛
- ایجاد ارتباط منطقی بین بخش‌های گوناگون (پاراگراف‌ها، درس‌ها و فصل‌ها)؛
- ایجاد تعامل و درگیری ذهنی بین خواننده و محتوا؛
- توجه به نوآوری در شیوه‌ی ارائه‌ی موضوع؛
- پرهیز از تکرار موضوع و سبک یکسان در بیان مطالب.

۳. جنبه‌های علمی و محتوایی

- دقت در صحت مطالب با توجه به منابع معرفت دینی (کتاب خدا، سنت پیامبر و ائمه و عقل) و ذکر مستندات، منابع و مأخذ؛
- توجه به تازگی مطالب و بیان مفاهیم به شیوه‌ای نو؛
- رعایت تناسب متن با توانایی سنی و علمی مخاطب؛
- توجه به پیش‌دانسته‌ها؛
- ایجاد ارتباط بین مطالب و اهداف کلی برنامه‌ی درسی و مفاهیم آموزشی دینی؛
- برخورداری از جذابیت و گیرایی؛
- توجه به نیازهای دانش‌آموزان؛
- ایجاد ارتباط با نیازهای جامعه؛
- ایجاد ارتباط با زندگی حال و آینده فراگیران؛
- فراهم کردن زمینه برای رشد تفکر؛
- توجه به مسائل اجتماعی، اخلاقی و ارزشی.

ویژگی‌های اختصاصی کتاب‌های آموزشی دینی

الف) کتاب‌های آموزشی برای معلمان

۱. کتاب‌های مرجع

- آموزش موضوعات اساسی دین؛
- ارائه‌ی موضوعات دینی به شیوه‌ای استدلالی و با استناد به کتاب آسمانی و کلام اولیای دین؛
- محور قرار دادن کتاب آسمانی و کلام اولیای الهی (قرآن و سنت) در ارائه‌ی موضوعات؛
- بسط مفاهیم دینی؛
- تقویت توانایی استنباط دینی در معلمان با توجه به منابع اصلی معرفت دینی؛
- کمک به شناخت شبهات و پاسخ‌گویی به شبهات روز؛
- بیان سیر تاریخی موضوعات.

۲. کتاب‌های دانش‌افزایی

- تبیین اهداف برنامه‌های درسی دینی؛
- کمک به رفع نیازهای علمی معلمان در حوزه‌ی دینی، مانند آگاهی درباره‌ی تاریخ اسلام و انبیاء، سیره‌ی معصومین و اولیای دین، آرای فقهی، کلامی و فلسفی و مباحث اخلاقی؛
- عمق بخشیدن به دانش معلمان در زمینه‌ی موضوعات اساسی و بنیادی دینی؛
- بهبود بخشیدن به فرایند تدریس از طریق حل مشکلات آموزشی.

۳. کتاب‌های روش تدریس در حوزه‌ی آموزش دینی

- تبیین رویکردهای متفاوت در آموزش دین و اخلاق؛

- تبیین روش‌های آموزش دینی با توجه به رویکردهای آموزش دینی؛
- تبیین روش‌های تدریس مفاهیم بنیادی دینی؛
- توجه به اصول علمی و تربیتی در آموزش مفاهیم دینی؛
- سودجستن از روش‌های متناسب با موضوعات و شیوه‌های تبیین مفاهیم؛
- کمک به پرورش خلاقیت مخاطب.

۴. کتاب‌های راهنما

- تبیین رویکردهای برنامه‌ی درسی در حوزه‌ی آموزش دینی؛
- تشریح اهداف، مفاهیم اساسی، روش‌های یاددهی و یادگیری و شیوه‌های ارزش‌یابی برنامه‌ی آموزش دینی در یک پایه یا دوره‌ی تحصیلی؛
- تقویت مهارت‌های معلمان در تدریس مفاهیم اصلی آموزشی با توجه به یافته‌های علوم تربیتی؛
- تقویت مهارت‌های معلمان در طراحی برنامه‌های سالانه، ماهانه و روزانه؛
- توجه به روش‌های متنوع در تدریس مفاهیم دینی؛
- تقویت توانایی معلمان در زمینه‌ی ارزش‌یابی از آموخته‌های فراگیران به شیوه‌ی علمی و عملی؛
- تبیین مفاهیم و موضوعات به شیوه‌ی علمی و قابل فهم؛
- ارائه‌ی نمونه‌هایی از روش تدریس یک درس؛
- قرار دادن اطلاعات تکمیلی در اختیار معلمان؛
- معرفی وسایل دیداری و شنیداری به معلمان، به منظور تحکیم یادگیری؛

- معرفی منابع یادگیری به معلمان در زمینه‌ی دانش‌های دینی و حرفه‌ای مرتبط با اهداف برنامه.

۵. کتاب‌های سنجش و ارزش‌یابی

- ارائه‌ی اطلاعات اجمالی درخصوص اهمیت ارزش‌یابی و اصول آن؛
- آماده‌کردن معلمان در زمینه‌ی طراحی آزمون‌های گوناگون پیشرفت تحصیلی؛
- ایجاد هم‌بستگی بین اهداف برنامه‌ی درسی و آزمون‌ها؛
- ارائه‌ی آزمون‌های متنوع و متناسب با اهداف برنامه‌ی درسی؛
- ارائه‌ی آزمون‌های متناسب با سن و توانایی فراگیران؛
- توجه به آزمون‌های تشخیص مهارت‌های فرایند تفکر و استفاده از منابع یادگیری؛
- توجه به آیین‌نامه‌ی امتحانان و شیوه‌ی ارزش‌یابی توصیه شده در راهنمای برنامه‌ی درسی؛
- به‌کارگیری خلاقیت در طراحی آزمون‌ها.

ب) کتاب‌های آموزشی برای دانش‌آموزان

۱. کتاب‌های دانش‌افزایی

- افزایش اطلاعات دانش‌آموزان در حوزه‌ی مفاهیم دینی؛
- توجه به نیازهای دانش‌آموزان؛
- تبیین اهداف برنامه‌ی درسی آموزش دینی؛
- پاسخ به پرسش‌های دینی دانش‌آموزان؛
- علاقه‌مند کردن فراگیرندگان به خداوند، پیامبر، ائمه و اولیای دین؛
- ایجاد زمینه برای تفکر در مفاهیم دینی؛
- استفاده از روش‌ها و تکنیک‌های مناسب برای ارائه‌ی هرچه بهتر مفاهیم.

۲. کتاب کار

- فعال کردن فراگیرندگان در جریان یادگیری و ایجاد انگیزه در آنان؛
- ارائه‌ی فعالیت‌ها و تمرینات متنوع؛
- توجه به مفاهیم و نکات مهم درس؛
- لذت بخش کردن جریان یادگیری؛
- تسهیل و معنی‌دار کردن یادگیری؛
- ارائه‌ی فعالیت‌ها و تمرین‌های متناسب با توانایی‌های سنی و عقلی فراگیرندگان؛
- توجه به تفاوت‌های فردی (جنسیت) فراگیرندگان.

۳. کتاب‌های تصویری و نیمه‌تصویری دینی

- بهره‌گیری از تصاویر مناسب برای انتقال مفاهیم دینی؛
- رعایت تناسب تصویر با سطح سنی فراگیر؛
- ایجاد ارتباط با فراگیران به نحو مؤثر از طریق تصویر؛
- رعایت تناسب سبک تصویر با موضوع درس؛
- استفاده از رنگ‌های جذاب و شاد؛
- استفاده از نمادهای دینی و فرهنگی در بیان تصویری؛
- استفاده از قطع و اندازه‌ی مناسب.

نیازهای آموزشی و تولید کتاب‌های مناسب آموزشی

الف) در زمینه‌ی دانش‌افزایی معلمان

۱. مفاهیم دینی مرتبط با موضوعات درسی، مبتنی بر نیازهای معلمان.
۲. ماهیت تعلیم و تربیت دینی و اهداف آن.
۳. روش‌های کارآمد در تدریس و تعلیم و تربیت دینی.

۴. اصول و معیارهای طراحی پرسش‌های دینی و ارائه‌ی الگو در این زمینه.
۵. آسیب‌شناسی تعلیم و تربیت دینی.
۶. آسیب‌شناسی در حوزه‌های گوناگون تربیت دینی.
۷. بیان و توضیح سؤالات و شبهات دانش‌آموزان، با استناد به منابع معتبر علمی.

ب) در زمینه‌ی دانش‌افزایی دانش‌آموزان

۱. بسط و تکمیل اهداف و مفاهیم کتاب‌های درسی.
۲. پاسخ به سؤالات و شبهات دانش‌آموزان با زبان ساده.
۳. وسعت بخشیدن به اطلاعات دانش‌آموزان در حوزه‌ی مفاهیم دینی.
۴. داستان‌های دینی و اخلاقی.

منابع

۱. علی‌اکبریان، حسنعلی (۱۳۷۷). درآمدی بر قلمرو دین. پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه‌ی اسلامی.
۲. دادبه، اصغر (۱۳۸۰). دائرة المعارف تشیع، مقاله‌ی دین. ناشر.
۳. غروی‌ان، محسن و غلامی، محمدرضا (۱۳۷۵). بحثی مبسوط در آموزش عقاید دو (ج ۱ و ۲). مؤسسه‌ی انتشارات دارالعلم. قم.
۴. راهنمای برنامه‌ی درسی دینی در دوره‌های ابتدایی، راهنمایی و متوسطه (۱۳۸۵)، دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی.
۵. کتاب‌های درسی دینی دوره‌ی ابتدایی (هدیه‌های آسمان). دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی. ۱۳۸۵.
6. Encyclopedia of curriculum development, (1991), religious education, pergamon

معیارهای ارزش‌گذاری بر ویژگی‌های عمومی کتاب‌های آموزش دینی

نام کتاب: _____ ترجمه / تألیف: _____ ناشر: _____ کد: _____

ردیف	ویژگی‌ها	۵ بسیار زیاد	۴ زیاد	۳ متوسط	۲ کم	۱ بسیار کم
۱	هماهنگی قطع و طرح جلد کتاب با ویژگی‌های فکری و سنی مخاطب					
۲	هماهنگی عنوان، طرح جلد و قطع کتاب با محتوای آن					
۳	هماهنگی خط کتاب با سن و سال مخاطب و جذابیت خط برای مطالعه					
۴	ارتباط تصاویر با مفاهیم اصلی کتاب و رعایت اصول هنری در طراحی تصاویر آموزشی					
۵	رعایت اصول پاراگراف‌بندی و صفحه‌آرایی					
۶	انتخاب زبان و بیان متناسب با موضوع					
۷	رعایت اصول سازمان‌دهی محتوا (نظم منطقی، ایجاد تعامل با خواننده و نوآوری در شیوهی بیان)					
۸	داشتن ساختار علمی (پیش‌گفتار، مقدمه، فهرست مطالب و...)					
۹	مستند بودن مطالب با توجه به منابع معرفت دینی					
۱۰	تناسب متن با توانایی سنی و پیش‌دانسته‌های مخاطب					
۱۱	ارتباط با اهداف کلی آموزش دینی					
۱۲	گیرایی و جذابیت مطالب					
۱۳	توجه به نیازهای حال و آینده‌ی فرد و جامعه					
۱۴	ایجاد زمینه برای رشد تفکر					
	جمع					
	جمع کل					

معیارهای ارزش‌گذاری بر ویژگی‌های اختصاصی کتاب‌های مرجع

نام کتاب: _____ ترجمه / تألیف: _____ ناشر: _____ کد: _____

۱	۲	۳	۴	۵	ویژگی‌ها	ردیف
بسیار کم	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد		
					کمک به تفهیم موضوعات اساسی دینی	۱
					ارائه‌ی موضوعات، به شیوه‌ی استدلالی و با استناد به کتاب آسمانی و کلام اولیای دین	۲
					محور قرار دادن قرآن و سنت پیامبر در ارائه‌ی موضوعات	۳
					بسط مفاهیم دینی	۴
					تقویت توانایی استنباط دینی مخاطب با توجه به منابع اصلی معرفت دینی	۵
					کمک به شناخت شبهات و پاسخ‌گویی به شبهات روز	۶
					بیان سیر تاریخی موضوعات	۷
					جمع	
					جمع کل	

معیارهای ارزش‌گذاری بر ویژگی‌های اختصاصی کتاب‌های دانش‌افزایی معلمان

نام کتاب: _____ ترجمه / تألیف: _____ ناشر: _____ کد: _____

۱	۲	۳	۴	۵	ویژگی‌ها	ردیف
بسیار کم	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد		
					تبیین اهداف برنامه‌ی درسی دینی در یک یا چند دوره‌ی تحصیلی	۱
					کمک به رفع نیاز علمی معلمان در حوزه‌ی دینی	۲
					بسط دانش معلمان دینی در زمینه‌ی موضوعات اساسی دینی	۳
					کمک به بهبود فرایند تدریس، از طریق حل مشکلات آموزشی دینی	۴
					بیان موضوعات دینی با روش‌های جذاب	۵
					افزایش علایق معلمان به موضوعات دینی	۶
					جمع	
					جمع کل	

معیارهای ارزش‌گذاری بر ویژگی‌های اختصاصی کتاب‌های روش تدریس در
حوزه‌ی آموزش دینی و اخلاق

نام کتاب: ترجمه / تألیف: ناشر: کد:

۱	۲	۳	۴	۵	ویژگی‌ها	ردیف
بسیار کم	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد		
					تبیین رویکرد یا رویکردهای خاص در آموزش دینی و اخلاقی	۱
					تبیین روش‌های آموزش دینی با توجه به رویکردهای آموزش دینی	۲
					تبیین روش‌های تدریس مفاهیم بنیادین دینی	۳
					توجه به اصول علمی و تربیتی در آموزش مفاهیم دینی	۴
					ارائه‌ی روش‌های متناسب با موضوع در تبیین مفاهیم دینی	۵
					کمک به افزایش مهارت معلمان در تدریس مفاهیم دینی	۶
					جمع	
					جمع کل	

معیارهای ارزش‌گذاری بر ویژگی‌های اختصاصی کتاب‌های راهنمای معلم دینی

نام کتاب: ترجمه / تألیف: ناشر: کد:

ردیف	ویژگی‌ها	۵ بسیار زیاد	۴ زیاد	۳ متوسط	۲ کم	۱ بسیار کم
۱	تبیین رویکرد برنامه‌ی درسی در حوزه‌ی آموزش دینی					
۲	تبیین اهداف، مفاهیم اساسی، روش‌های کلی یاددهی - یادگیری و شیوه‌ی ارزش‌یابی برنامه‌ی آموزش دینی					
۳	توجه به اهداف، مفاهیم جزئی، روش‌های تدریس و شیوه‌ی ارزش‌یابی و فعالیت‌های فراگیران در آموزش مفاهیم هر درس					
۴	تقویت مهارت‌های معلمان در طراحی برنامه‌های سالانه، ماهانه و روزانه					
۵	ارائه‌ی طرح درس و روش‌های تدریس با توجه به تفاوت‌های جنس‌افزایی و علایق فراگیران					
۶	ایجاد زمینه‌ی بهره‌گیری از وسایل کمک آموزشی					
۷	قرار دادن اطلاعات تکمیلی در اختیار معلمان					
	جمع					
	جمع کل					

معیارهای ارزش‌گذاری بر ویژگی‌های اختصاصی کتاب‌های سنجش و
ارزش‌یابی برای معلمان

نام کتاب: _____ ترجمه / تألیف: _____ ناشر: _____ کد: _____

ردیف	ویژگی‌ها	۵ بسیار زیاد	۴ زیاد	۳ متوسط	۲ کم	۱ بسیار کم
۱	توجه دادن معلمان دینی به اهمیت ارزش‌یابی و اصول آن					
۲	توانمند ساختن معلم در طراحی آزمون‌های پیشرفت تحصیلی، متناسب با اهداف و محتوای برنامه‌ی آموزش دینی					
۳	آموزش روش‌های مناسب، کاهش اضطراب در دانش‌آموزان					
۴	آشنا ساختن معلمان با آزمون‌های متنوع و متناسب با اهداف و مفاهیم دروس					
۵	آشنا کردن معلمان با اهداف کلی برنامه و انتظارات عملکردی فراگیران					
۶	توجه به فرایندهای مهارت تفکر و نتایج یادگیری در طراحی آزمون‌ها					
۷	ارائه‌ی انواع پرسش‌های واگرا در طراحی آزمون‌ها					
۸	کمک به یکسان‌سازی شیوه‌های ارزش‌یابی از فراگیران در سطح کشور					
	جمع					
	جمع کل					

معیارهای ارزش‌گذاری بر ویژگی‌های اختصاصی کتاب‌های دانش‌افزایی
دانش‌آموزان

نام کتاب: _____ ترجمه / تألیف: _____ ناشر: _____ کد: _____

ردیف	ویژگی‌ها	۵ بسیار زیاد	۴ زیاد	۳ متوسط	۲ کم	۱ بسیار کم
۱	گسترش اطلاعات دانش‌آموزان در حوزه مفاهیم دینی					
۲	کمک به تقویت اهداف برنامه‌ی درسی					
۳	پاسخ به پرسش‌های مذهبی دانش‌آموزان					
۴	تشویق فراگیران به انس بیشتر با خدا، پیامبر، ائمه و انسان‌های پاکدامن					
۵	ایجاد فرصت اندیشیدن در حوزه مفاهیم دینی					
۶	استفاده از روش‌های نو و تکنیک‌های گوناگون در بیان موضوعات دینی					
۷	توجه به نیازهای فرد و جامعه در حوزه‌ی دین (مسائل اجتماعی، اخلاقی، شیوات و...)					
	جمع					
	جمع کل					

معیارهای ارزش گذاری بر ویژگی‌های اختصاصی کتاب‌های کار و تمرین
برای دانش‌آموزان

نام کتاب: _____ ترجمه / تألیف: _____ ناشر: _____ کد: _____

۱	۲	۳	۴	۵	ویژگی‌ها	ردیف
بسیار کم	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد		
					تقویت فرایند یادگیری از طریق فعالیت‌های مناسب	۱
					توجه به مفاهیم و نکات مهم درسی در طراحی پرسش‌ها و فعالیت‌ها	۲
					تنوع‌بخشی به تمرین‌ها و فعالیت‌ها	۳
					توجه به تفاوت‌های فردی (فعالیت‌های دشوار، کمی دشوار و ساده و رعایت سطح دشواری تمرین‌ها و پرسش‌ها)	۴
					سازمان‌دهی تمرین‌ها از ساده به مشکل	۵
					دنبال کردن فرایند یادگیری از طریق فرایندهای خلاق	۶
					دنبال کردن جریان یادگیری به شیوه‌ای جذاب و شاد و بخش	۷
					ایجاد انگیزه‌ی پاسخ‌گویی در فراگیران	۸
					جمع	
					جمع کل	

معیارهای ارزش گذاری بر ویژگی های اختصاصی کتاب های تصویری و
نیمه تصویری برای دانش آموز

نام کتاب: ترجمه / تألیف: ناشر: کد:

ردیف	ویژگی ها	۱ بسیار کم	۲ کم	۳ متوسط	۴ زیاد	۵ بسیار زیاد
۱	داشتن مقدمه برای والدین و دانش آموزان و بیان مختصر هدفها و مفاهیم					
۲	ارتباط تصاویر با مفاهیم					
۳	تناسب تصاویر با سن کودکان					
۴	تناسب بین سبک هنری و موضوعات مذهبی					
۵	توانایی در انتقال پیام					
۶	استفاده از نوشته های کوتاه					
۷	بیان مؤثر و موجز					
۸	کمک به پرورش علایق کودکان به موضوعات دینی و مذهبی					
	جمع					
	جمع کل					

مجموعه ای راهنماهای تولید کتاب های آموزشی می گوشت تا یافته های علمی کاربردی و دیدگاه های صاحب نظران درباره ی سامان بخشی کتاب های آموزشی را برای استفاده ی نویسندگان، ناشران و سایر پدیدآورندگان کتاب های آموزشی ارائه کند.

سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی
دفتر انتشارات کمک آموزشی
دبیرخانه سامان بخشی کتاب های آموزشی
<http://samanketab.roshdmag.ir>